

УДК 368(477:100)

ФОРМУВАННЯ ПРІОРИТЕТІВ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ У ВІДПОВІДНОСТІ З ПРОГРАМАМИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ SOLVENCY I TA SOLVENCY II

Козьменко О.В., к.е.н., доцент,
Меренкова О.В., асистент кафедри
ДВНЗ Українська академія банківської справи НБУ

В статье рассматриваются вопросы формирования единой системы оценки рисков, усовершенствуются требования к платоспособности и внедрение риск-менеджменту в страховых компаниях, рассматривается взаимодействие с надзорными органами страховых компаний и их объединений в соответствии с направлениями развития страхового рынка Украины.

The article perfectes the questions of forming unique system of risks estimation, the requirements to solvency and introduction of risk-management of insurance companies and co-operation with supervisory authorities of insurance companies and their associations in accordance with directions of insurance ukraine market development.

Постановка проблеми. В сучасних умовах динамічно проходять процеси взаємодії українського страхового ринку з європейським страховим ринком. Компанії з іноземним капіталом виходять на внутрішній страховий ринок України. В свою чергу, українські страхові компанії перестраховують ризики у міжнародних страхових організаціях, що обумовлює формування стратегії та пріоритетів розвитку українського страхового ринку та його узгодження з напрямками, розглянутими в міжнародних програмах Solvency I та Solvency II.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання моделювання розвитку страхового ринку в регіонах, тенденції та проблеми українського страхового ринку, оцінки ризиків фінансової діяльності страховика і структура капіталу страхових компаній, а також багато споріднених з ними питань, розглянуто в роботах таких вітчизняних фахівців як Рядно О.А. [5], Піскунова О.В. [5], Рибальченко Л.В. [5], Романенко Є. [4], Лебединська Л.Д. [1], Ремньова Л.М. [1], Фурман В.М. [8], Ткаченко Н. [6, 7].

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Дуже багато робіт присвячено розгляду комплексу питань діяльності страхового ринку. Окремо розглядалися формування питання фінансових потоків страхової компанії, важелів рейтингової оцінки страхових компаній, структури капіталу страхових компаній, оцінки ризиків страхувальників і страховиків. Всі ці питання є складовими для оцінки платоспроможності компаній. Але практично недослідженими залишилися питання розвитку страхового ринку України у взаємодії з пріоритетами Європейського страхового ринку для формування єдиного стабільного страхового ринку, реалізації механізму перерозподілу ризиків.

Мета дослідження. Метою роботи є формування пріоритетних напрямків удосконалення страхового ринку України у відповідності з програмами розвитку європейського страхового ринку Solvency I та Solvency II.

Основні результати дослідження. Потенційні напрямки розвитку європейського страхового ринку розглянуті у таких доволі відомих програмах, як Solvency I та Solvency II. В них було сформовано пріоритетні наступні напрямки розвитку:

- встановлення контрольних рівнів платоспроможності для страхових компаній і їх об'єднань;
- розробка єдиної системи оцінки ризиків у страховій діяльності;
- організація ризик-менеджменту для формування взаємодії страховиків;
- створення механізму взаємодії з наглядовими органами, надання наглядовим органам повноважень регулятора при взаємодії страхувальника і страховика;
- формування вимог до актуарних методик, до звітності актуаріїв, до "стрес-тестування".

Розвиток українського страхового ринку проходить у взаємодії регіонального ринку, внутрішнього національного ринку і зовнішнього ринку.

Регіональний ринок має неоднорідну структуру. На 18.02.2008 р. з 481 компанії в Києві було зареєстровано 332 компанії, у Дніпропетровській області – 26, у Донецькій і Харківській – по 24 компанії. За останній рік в Києві зареєстровано 80 страхових компаній. Аналіз рейтингу страхових компаній, проведений у роботі [5], говорить про специфічний розподіл економічної активності.

Коли мова йде про перспективи розвитку кожного з вказаних ринків, то вони в обов'язковому порядку повинні орієнтуватись на перераховані вище пріоритетні напрямки, що представлено нами на рис. 1.

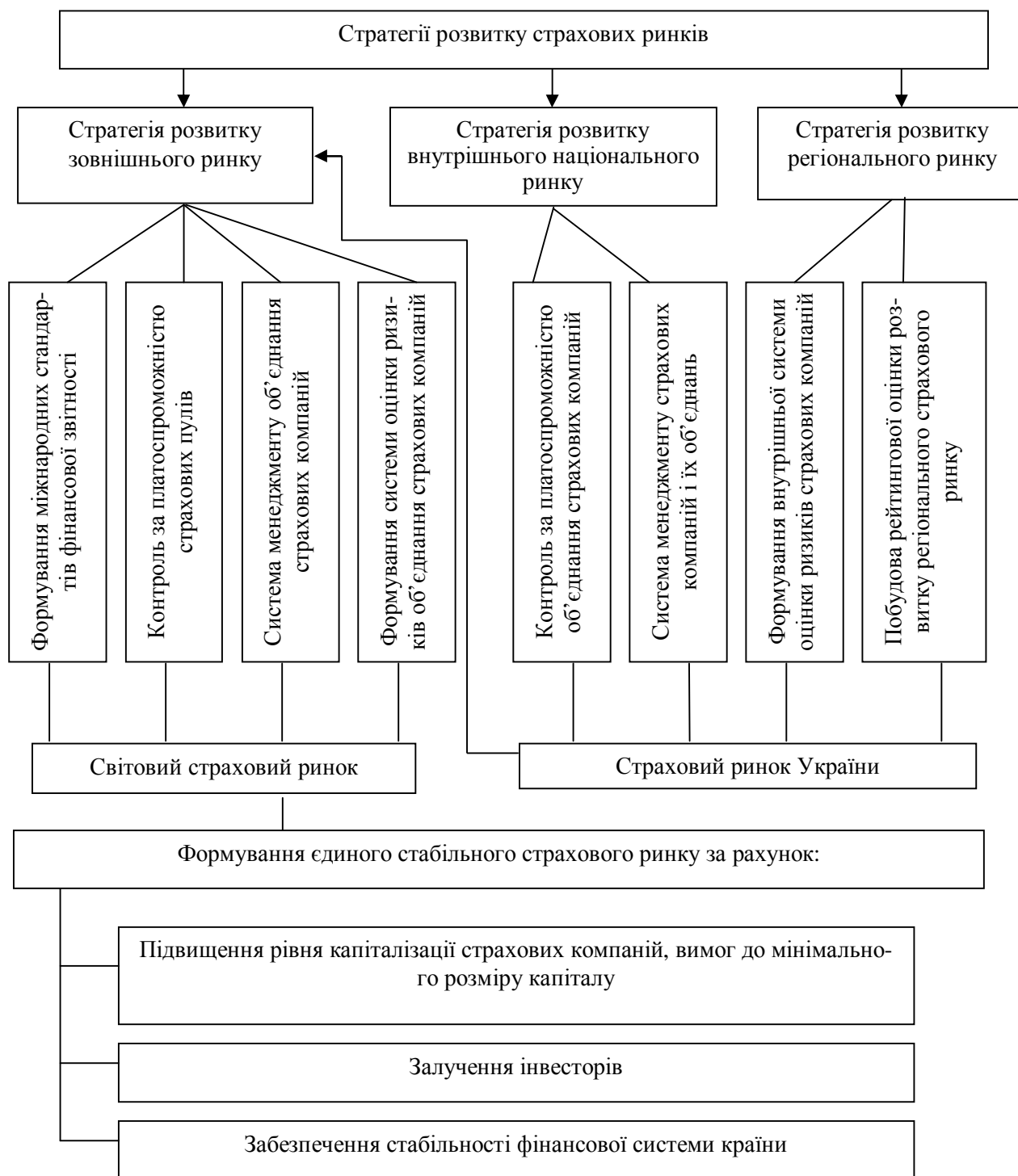

Рис. 1. Процес формування страхових ринків з урахуванням програм Solvency I та Solvency II

При формуванні стратегії розвитку внутрішнього національного страхового ринку слід враховувати формування системи оцінки ризиків до об'єднання страхових компаній, контроль за платоспроможністю страхових компаній, систему менеджменту страхових компаній, необхідність об'єднання страхових компаній в пули. Оцінка ризиків повинна передбачати об'єднання їх в однорідні групи для здійснення пропорційного перестраховування у факультативних договорах, або перестраховування ризиків, об'єднаних в одному договорі (по акційним договорам), або передачі ризиків.

Цілком логічно реалізовувати стратегію розвитку зовнішнього ринку, враховуючи європейські тенденції розвитку.

На основі аналізу програми розвитку страхових ринків, нами було виділено наступні три основні положення щодо формування рівня платоспроможності страхової компанії:

- чутливість до ризику;
- контрольний рівень платоспроможності;
- спеціальне обговорення мінімального рівня капіталу.

Слід виділити ключові фактори, які повинні бути враховані при встановленні рівня платоспроможності, та можливі дії нагляду у випадку порушення контрольного рівня платоспроможності.

Формування наглядової діяльності по відношенню до страховика необхідне для того, щоб уберегти страхувальників від можливих збитків. Для цього необхідно:

- встановлювати мінімальний рівень капіталу страховика;
- виділяти контрольний рівень платоспроможності для попереджувальних наглядових дій;
- формувати індикатори для визначення контрольних рівнів платоспроможності.

Нагляд за страховиками для захисту інтересів страхувальників висуває вимоги до платоспроможності, а саме вимоги:

- формування технічних резервів страховика;
- виділення значного об'єму капіталу для компенсації по ризикам, які не були покриті технічними резервами;
- для покриття збитків від ризиків (операційний, економічний, системний) не встановлених при процедурі формування капіталу, коли виникає необхідність формування додаткового капіталу.

У міжнародних документах велика увага приділяється визначенню контрольного рівня платоспроможності. Деякі юрисдикції встановлюють неформальні контрольні рівні. Це є важливим питанням для об'єднання страхових компаній та напряду впливає на рейтинги і формування довіри страхувальників. В свою чергу, система наглядових органів в умовах розвитку та глобалізації страхової діяльності повинна мати єдину систему для означення контрольного рівня платоспроможності.

Міжнародна асоціація страхового надзору сформувала принципи достатності капіталу і платоспроможності для страхових компаній. В даному контексті страховий нагляд втручається у справи страховика, якщо платоспроможність впала нижче контрольного рівня. Взаємодія страхувальника, страховика і органів страхового нагляду має наступний вигляд: органи страхового нагляду забезпечують підтримку контрольного рівня платоспроможності страхувальника і захист страховика від непередбачуваних збитків та призводять до регулювання відносин між страховиком і страхувальником. Для подолання нестійкості ринків в економічних умовах страховики повинні діяти вище мінімальних вимог.

Органи страхового нагляду повинні формувати впевненість у фінансовій системі держави, спрямовувати свою контрольну діяльність за страховиком на виконання ними своїх зобов'язань відносно страхувальників. Аналіз світового ринку ілюструє, що страховики повинні підтримувати фінансовий стан для сильних позицій відносно платоспроможності. Страховик повинен задовольняти свої потреби в капіталі і витримувати навантаження нестабільності, бажано без втручання страхового нагляду. Для того, щоб страховий нагляд втручався на першій стадії виникнення труднощів страховика на дуже високому рівні повинен бути встановлений контрольний рівень платоспроможності.

В деяких юрисдикціях платоспроможність розглядається як функція рівня мінімального капіталу. При цьому в деяких випадках може бути прямий взаємозв'язок, а може його і не бути. Наприклад, в Канаді для страховиків життя контрольний рівень платоспроможності складає 125 % від рівня мінімального капіталу. Канадський інститут актуаріїв сформував "Стандарт по практиці динамічного тестування достатності капіталу". Для наглядового органу "стрес-тестування" є корисним інструментом нагляду за фінансовим становищем страховика, за допомогою якого реалізуються наступні задачі:

- визначаються загрози фінансовому становищу;
- здійснюються заходи по зменшенню ймовірності цих загроз;
- визначаються заходи пом'якшення загроз.

Кожна окремо взята страхова компанія не має змоги утримувати штат аналітиків, які б моделювали подальший розвиток всіх показників її фінансової діяльності відносно початкових та граничних умов на ринку. Канадський інститут актуаріїв вимагає проведення щорічного динамічного тестування, на базі результатів якого проводиться аналіз та прогнозування обсягів капіталу страховика, оцінюється сукупність його ризиків та потенційні загрози достатності капіталу відносно майбутніх несприятливих ситуацій.

Окреслення правовими рамками повноважень нагляду буде головним для встановлення мінімального рівня платоспроможності. Страховий нагляд може мати право альтернативних вимог щодо платоспроможності, а контрольні рівні можуть встановлюватися законодавством. Контрольні рівні платоспроможності повинні встановлюватися як на рівні окремого страховика, так і на рівні всього страхового сектору.

Згідно основних принципів Міжнародної організації страхового нагляду формуються:

- вимоги гнучкості (в залежності від оцінки сукупності ризиків, може встановлюватися більш високий рівень платоспроможності);
- правила ліцензування;
- законодавче забезпечення захисту страхувальників;
- правила оцінки активів та зобов'язань для формування актуарних стандартів;
- вимоги до балансу між захистом страхувальників та бажанням страховика отримати прибуток.

Наглядові органи повинні контролювати виконання страховиками контрольного рівня платоспроможності і розглядати специфічні проблеми страховиків, а саме:

- вимоги для підтримки рейтингу (для можливості працювати на ринку перестраховування);
- якість внутрішнього контролю та управління ризиками;
- моделювання власного капіталу для покриття власних ризиків бізнесу в межах, які розглядаються як правдоподібні.

Загальним для всіх наглядових органів є те, що вони визначають всі можливі заходи, які повинні бути прийняті, якщо не витримується контрольними на підтримання контрольного рівня платоспроможності. Для реалізації цих цілей можуть вживатися заходи по вирішенню проблеми недостатності капіталу, штрафні санкції (заборона на викуп або повторне придбання акцій), обмеження дії ліцензій, обмеження на здійснення окремих видів страхування, обмеження на здійснення перестраховальних операцій, вимоги для проведення стрес-тестування та аналіз сценаріїв, заходи до зміни вищого управлінського персоналу, система пільг для страховиків, які діють з перевищенням контрольних рівнів платоспроможності, встановлення контролю за активами і страховою компанією в цілому.

Необхідно сформуванати систему відкритої інформації в контрольному рівні платоспроможності. Спроба нагляду сприяти безпеці та надійності роботи страховиків призводить до покращення рівня ринкової дисципліни і взаємодії всіх заходів, які впливають на рівень платоспроможності.

З метою забезпечення стабільності страхових організацій, фінансової системи в цілому нами пропонується удосконалення системи управління ризиками, яка включає:

- впровадження системи ризик-менеджменту в організаційну структуру об'єднання страхових компаній;
- забезпечення ефективного нагляду за внутрішньою системою оцінки ризиків;
- забезпечення процесу взаємодії між страховими компаніями в структурі пулів (див. рис. 2).

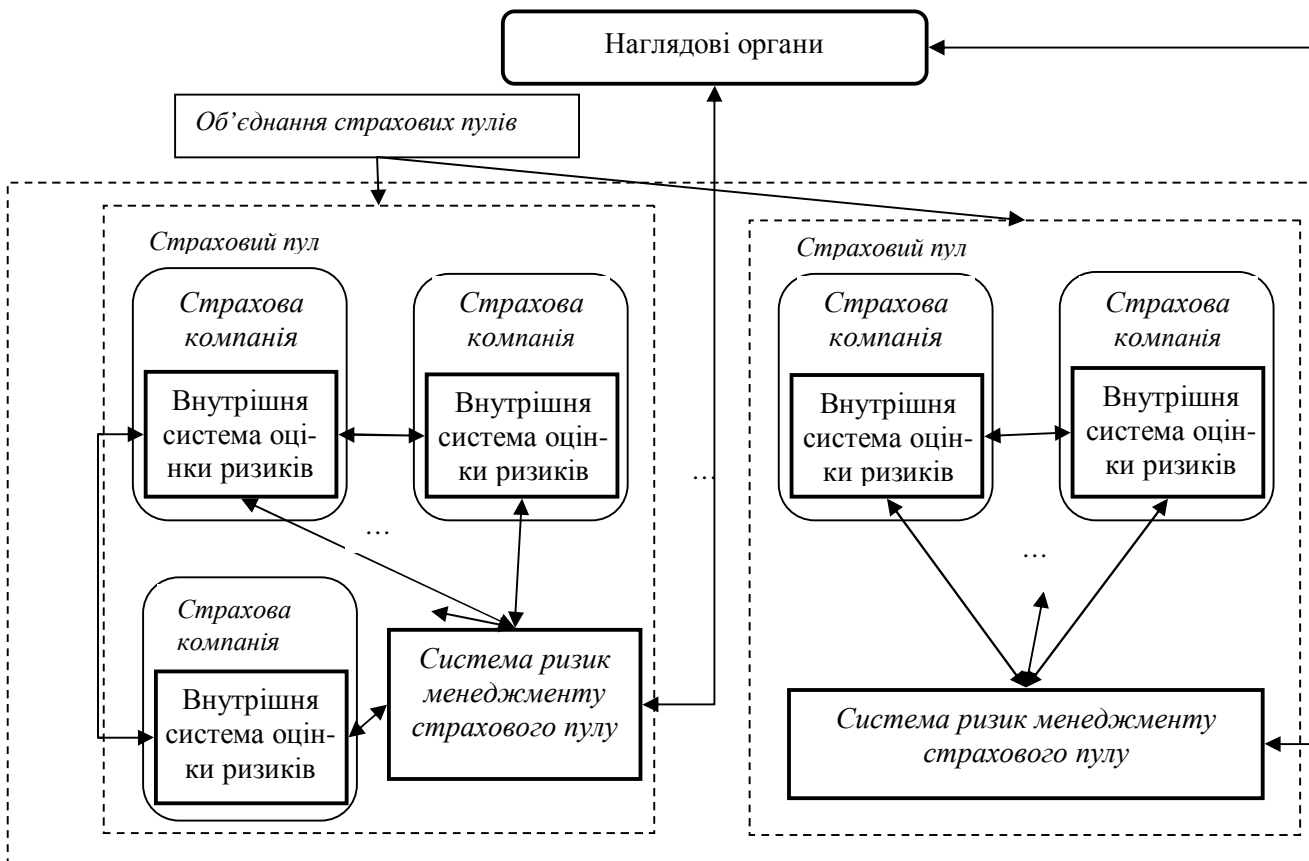

Рис. 2. Система ризик менеджменту страхових компаній

Державний нагляд за страховою діяльністю здійснюється відповідно статті 35 закону "Про страхування" [2]. Спочатку це був Укрстрахнадзор, який здійснював наглядові функції роботи страхових компаній. На сьогоднішній день функції цієї організації передані Державній комісії з регулювання ринку фінансових послуг, яка підпорядкована Міністерству фінансів України. Вона здійснює наглядовий контроль не тільки за страховими компаніями, а й кредитними спілками, банками та іншими фінансовими установами. Страхові компанії подають баланс кожен квартал і обраховують платоспроможність як різницю активів та нематеріальних активів і резервів незароблених премій, враховуючи фактичний запас платоспроможності і кредиторську заборгованість. Вимоги до платоспроможності є жорсткими і при невиконанні вимог наглядовий орган втручається в роботу страхової компанії. Єдина система оцінки контрольного рівня платоспроможності надавала б можливість тісного й ефективної взаємодії наглядових органів різних країн, що безумовно має велике значення для розвитку європейського ринку страхування і перестраховування.

Стратегія розвитку зовнішнього страхового ринку повинна забезпечувати компаніям можливість інтегруватися у Європейський страховий ринок. Диверсифікація ризиків у страховій діяльності ризиків приводить до об'єднання страхувальників.

Даний тезис підтверджується тим, що сьогодні 24 країни об'єдналися у Європейську страхувальну і перестраховальну федерацію (СЕА). 94 % валових європейських премій заробляють страхові компанії, представлені в СЕА.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розробок у даному напрямку. Напрямки розвитку регіонального страхового ринку повинні базуватись на принципах:

- рівномірного розподілу компаній по території України;
- формування внутрішньої системи оцінки ризиків;
- підтримки контрольного рівня платоспроможності, який встановлений наглядовими органами;
- впровадження ризик-менеджменту, особливо при перевищенні контрольного рівня платоспроможності.

Складовими стратегії розвитку внутрішнього національного ринку повинні бути наступні дії:

- встановлення контрольних рівнів платоспроможності об'єднання страхових компаній;
- розробка єдиної системи оцінки ризиків у страховій діяльності;
- організація ризик-менеджменту для формування структури і взаємодій страховиків;
- взаємодія з наглядовими органами, надання наглядовим органам повноважень регулятора взаємодії страхувальника і страховика;
- вимоги до актуарних методик відкритої звітності актуаріїв, "стрес-тестування".

Внутрішній та регіональний ринок формують стратегію зовнішнього страхового ринку на основі:

- формування міжнародних стандартів фінансової звітності;
- розвитку системи менеджменту;
- контролю за рівнем платоспроможності страхових пулів;
- формування міжнародної системи оцінки ризиків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://dealers.ligazakon.ua>
2. Закон України "Про страхування" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://100m2.com.ua/>
3. Лебединська Л.Д. Страхування як чинник фінансової стабілізації економіки / Л.Д. Лебединська, Л.М. Ремньова // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 9(63). – С. 65-74.
4. Романенко С. Ринок страхування: тенденції та проблеми / С. Романенко // Персонал. – 2007. – № 1. – С. 30-35.
5. Рядно О.А. Моделювання розвитку страхового ринку в регіонах України / О.А. Рядно, О.В. Піскунова, Л.В. Рибальченко // Фінанси України. – 2007. – № 12. – С. 106-114.
6. Ткаченко Н. Дослідження змін у структурі капіталу страхових компаній / Н. Ткаченко // Банківська справа. – 2007. – № 4. – С. 89-94.
7. Ткаченко Н. Дослідження змін у структурі капіталу страхових компаній / Н. Ткаченко // Банківська справа. – 2007. – № 5. – С. 65-73.
8. Фурман В.М. Ризики в інвестиційній та фінансовій діяльності страховика / В.М. Фурман // Фінанси України. – 2008. – № 2. – С. 107-114.
9. Контрольный уровни платежеспособности (рекомендации) / Международная ассоциация страховых надзоров [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dedal.ua>.